

Abstrakty referatów

KONFERENCJA
„PRZESTRZEŃ, GOSPODARKA, SPOŁECZEŃSTWO -
WYMIARY MOBILNOŚCI POLAKÓW W XXI W.”

Kazimierz Dolny, 26-27 września 2016 r.

26 września 2016 r.

I SESJA PLENARNA
MOBILNOŚĆ JAKO ZJAWISKO I WYZWANIE DLA POLITYKI SPÓJNOŚCI

Prof. dr hab. Zofia Kawczyńska-Butrym (Instytut Socjologii UMCS)

Mobilność – przestrzeń, aktorzy i przedmioty

Referat zawiera próbę odpowiedzi na fundamentalne pytania dotyczące mobilności, mianowicie:

- Czym jest mobilność w ujęciu socjologicznym i jaki jest jej kierunek? (horyzontalny / wertykalny);
- W jakiej przestrzeni możemy obserwować procesy mobilności? (rzeczywistej, kulturowej, wirtualnej i innej);
- Czy mobilność dotyczy tylko ludzi/ aktorów migracji, a w jakim sensie są to wędrujące przedmioty (rzeczy), idee, koncepcje, technologie, i jaką pełnią rolę w globalnym wymiarze współczesnego świata?
- Kim są aktorzy (mobilni/ niemobilni) i jaka jest ich funkcja w życiu społecznym? (zmiana i tradycja).

Dr Krzysztof Markowski (Dyrektor Urzędu Statystycznego w Lublinie)

Blaski i cienie migracji

Zjawisko migracji jest zjawiskiem powszechnym, bardzo dynamicznym oraz wielowymiarowym i tak zawsze winno być traktowane. Wystąpienie będzie dotyczyło tylko jednego z przejawów migracji, czyli migracji ekonomicznej i jej konsekwencji dla trzech podmiotów, tj. samego migranta i jego rodziny, państwa z którego migrant pochodzi oraz państwa do którego dotarł. Zmiana miejsca zamieszkania i pracy ma zarówno pozytywne jak i negatywne skutki oraz przynosi korzyści jak i koszty dla wyżej wspomnianych trzech podmiotów. W prezentacji zostanie przedstawiona analiza wybranych aspektów migracji w oparciu o najnowsze raporty i opracowania m. in. ONZ, OECD, Banku Światowego, Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji oraz danych GUS i Eurostatu.

Bogdan Kawałko (Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego)

Mobilność jako wyzwanie dla polityki rozwoju regionu – kontekst Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Mobilność jest bardzo ważnym czynnikiem związanym z rozwojem oraz istotnie wpływającym na dynamikę rozwoju regionu. Jednym z najważniejszych zidentyfikowanych uwarunkowań wewnętrznych w województwie lubelskim wpływających na tempo rozwoju województwa lubelskiego jest aktualna sytuacja oraz zachodzące procesy demograficzne w tym m.in. niski przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, koncentracja zatrudnienia w mało efektywnych dziedzinach gospodarki, wydłużanie przeciętnego trwania życia oraz dość szybkie wyczerpywanie się dotychczasowych tzw. prostych czynników rozwoju.

Założone w Strategii przyspieszone przemiany strukturalne, polegające m.in., na stopniowym ograniczaniu udziału pracujących w najmniej wydajnych działach gospodarki, w tym głównie w nisko produktywnym rolnictwie na rzecz działów przynoszących wyższą produktywność pracy ściśle powiązane są z procesami szeroko rozumianej mobilności prowadzącej do poprawy społecznej i gospodarczej atrakcyjności regionu, w tym pobudzenia procesów gospodarczych, zwiększenia napływu kapitału zewnętrznego, zmniejszenia tendencji migracyjnych, oraz ochrony przed stałą utratą najbardziej aktywnych i najlepiej wykształconych mieszkańców.

Sytuacja oraz zdiagnozowane procesy demograficzne, a zwłaszcza przeciwdziałanie depopulacji i zmniejszaniu się liczby mieszkańców województwa znalazły swój wyraz w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Problemy demograficzne województwa potraktowane są nadrzędnie i uwzględnione zarówno w wizji rozwoju regionu jak i we wszystkich - powiązanych ze sobą funkcjonalnie oraz determinowane sytuacją, procesami oraz prognozą demograficzną - czterech celach strategicznych strategii regionalnej.

Wobec często następujących radykalnych zmian w uwarunkowaniach gospodarczych i społecznych tak układzie międzynarodowym jak i krajowym, regionalny wymiar mobilności staje się bardzo ważnym wyzwaniem dla polityki rozwoju w tym także problem skutecznego monitorowania tych procesów wraz ze skutecznym, wyprzedzającym i adekwatnym do sytuacji reagowaniem oraz odpowiedzią zarówno na zagrożenia jak i nowe szanse.

Mariusz Kucharek (Dyrektor Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie)

Charakterystyka migrantów przybywających do województwa lubelskiego

Specyfika i odrębność migracji zagranicznych na Lubelszczyznę przedstawiona zostanie poprzez pryzmat działania administracji rządowej szczebla wojewódzkiego, legalizującej pobyt cudzoziemców w województwie lubelskim, przy wykorzystaniu modelu *push-pull*. W koncepcji tej zostały określone czynniki wypychające daną osobę z miejsca pochodzenia oraz przyciągające w miejscu docelowym migranta.

Prof. dr hab. Paweł Churski (Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM)

Postmodernizacyjne wyzwania mobilności – rekomendacje dla praktyki polityki rozwoju

Mobilność ludności należy do jednych z najważniejszych współczesnych wyzwań polityki rozwoju. Ze względu na jej z jednej strony podstawowe znaczenie dla poprawy poziomu efektywności wykorzystania zasobów ludzkich, a z drugiej strony daleko idące konsekwencje ekonomiczne, społeczne i przestrzenne jej optymalizowanie staje się jednym z podstawowych celów działań interwencyjnych. Mobilność jest wynikiem dążenia ludności do podnoszenia poziomu życia poprzez jak najlepsze dostosowywanie się do dynamicznie zmieniających się warunków i wymagań na rynku pracy, którym towarzyszą istotne przemiany zachowań społecznych. Należy ją rozpatrywać w wymiarze społeczno-zawodowym oraz przestrzennym. W tym pierwszym mobilność rozumiana jest jako zdolność ludności do zmiany własnej pozycji społecznej oraz poszerzania wiedzy i kwalifikacji zapewniającego rozwój intelektualny. W tym drugim mobilność utożsamia się z gotowością i zdolnością ludności do przenoszenia się, w tym zmiany miejsca zamieszkania, w celu realizacji planów i zamierzeń w sferze zawodowej, edukacyjnej, czy też rodzinnej.

Skuteczne oddziaływanie na mobilność ludności w ramach polityki rozwoju wymaga właściwej identyfikacji jej przyczyn i uwarunkowań, w tym wpływu na ten proces oddziaływania megatrendów przemian społeczno-gospodarczych, do których zaliczyć należy: postmodernizm, globalizację, transformację i integrację. Postmodernizm z jednej strony jest najmniej upowszechnionym w przekazie publicznym megatrendem współcześnie zachodzących zmian, a z drugiej strony, co bardzo istotne, determinuje większość z nich. Koncentrując uwagę na ekonomicznym wymiarze postmodernizmu często określanym mianem postfordyzmu dokonano systematyzacji genezy i struktury tendencji rozwojowych związanych z tym istotnym uwarunkowaniem przemian gospodarczych i społecznych. Wyjaśniając zakres i znaczenie postindustrializacji, małej przedsiębiorczości oraz elastycznej produkcji przemysłowej stanowiących fundament postfordowskich trendów rozwojowych, wskazano na ich znaczenie w kształtowaniu wymiarów, wielkości i struktury procesu mobilności. Poczynione ustalenia stały się podstawą dla sformułowania rekomendacji dla praktyki polityki rozwoju.

II SESJA PLENARNA MOBILNOŚĆ ZAWODOWA POLAKÓW

Dr Agnieszka Zgierska (Dyrektor Departamentu Badań Demograficznych i Rynku Pracy GUS)
Wybrane aspekty mobilności na rynku pracy

Mobilność na rynku pracy można rozpatrywać w wielu ujęciach. Zjawisko to dotyczy zarówno podażowej, jak i popytowej strony, czyli prowadzona analiza obejmować może zarówno aktywność ekonomiczną ludności w wieku zdolności do pracy, jak i zmiany zachodzące po stronie zakładu pracy/pracodawcy ("obsadzone"/wolne bądź nowopowstające/likwidowane miejsca pracy). W niniejszym wystąpieniu skupiono się na podażowej stronie, więcej miejsca poświęcając analizie przepływu osób pomiędzy trzema możliwymi stanami w jakich mogą się znaleźć z punktu widzenia rynku pracy (praca, bezrobocie, bierność zawodowa) oraz pokazaniu, że nie zawsze zmniejszające się bezrobocie jest jednoznacznie pozytywnym zjawiskiem z punktu widzenia gospodarki.

Dr Maciej St. Zięba (Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie)
Mobilność ludzka a badania nad atrakcyjnością regionów. Uwagi metodologiczne

Autor w roku 2011 uczestniczył krótko jako ekspert w projekcie ATTREG - Attractiveness of European Regions and Cities for Residents and Visitors (2010-2012) w ramach programu *ESPON 2013: the European Observation Network for Territorial Development and Cohesion*. W ramach projektu, jednym z 8 regionów europejskich poddanych szczegółowej analizie (jako case-study) w zakresie atrakcyjności dla rezydentów i przybyszów (w aspektach kapitału terytorialnego) było województwo lubelskie. Przy uwzględnieniu różnych typów mobilności oraz różnych przedziałów wiekowe, dokonano typologii regionów europejskich ze względu na natężenie dwóch charakterystyk regionów, zdefiniowanych w projekcie, mających wpływ na wskaźnik migracji netto: "attractiveness" i "retentiveness" - siły przyciągania nowych przybyszów oraz zdolność zatrzymywania w regionie napływającej ludności). Zauważono czynnik "overheating", tj. "przegrzania" regionów nadmiernie atrakcyjnych. Pozwoliło to na wyodrębnienie kilkunastu kategorii regionów, oraz sformułowania wskazówek dla polityki czy strategii

wzmacniania (względnie osłabiania) atrakcyjności oraz wzmacniania zdolności zatrzymywania przybyszów.

Obecnie, w 3 lata po zakończeniu projektu i opublikowaniu raportu końcowego (https://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_ESPON2013Projects/Menu_AppliedResearch/att_reg.html) autor chciałby podzielić się z szerszą publicznością swymi refleksjami na temat projektu i jego wyników, przedstawiając zarówno jego blaski jak i cienie: co nowego wniósł w badanie mobilności ludzkiej (jakie obserwacje i wnioski wydają się trafne i płodne), jak i jakie są jego słabości (teoretyczne, metodologiczne). W szczególności, zdaniem autora, zastosowane metody badawcze nie pozwalają na rzeczywiste określenie przyczyn niskiej atrakcyjności regionów określonych jako "ani nie przyciągające, ani nie zatrzymujące".

Dr Sławomir Dziaduch (Urząd Statystyczny w Lublinie)

Mobilność przestrzenna osób prowadzących działalność gospodarczą

Poziom przedsiębiorczości jest ważnym miernikiem rozwoju gospodarczego oraz istotnym wskaźnikiem służącym do pomiaru jakości i pojemności rynku pracy. Duża mobilność osób zakładających i prowadzących działalność gospodarczą przyczynia się do efektywniejszej alokacji zasobów pracy. Z drugiej zaś strony rosnąca skłonność do przemieszczania się przez podmioty destabilizuje lokalne sieci powiązań gospodarczych poprzez zmiany w układach współpracy i systemach kooperacyjnych.

Celem prezentacji jest przedstawienie mobilności przedsiębiorczości w kontekście zmiany siedziby działalności, powstawania nowych jednostek oraz wykreślenia z rejestru podmiotów gospodarczych dotychczas funkcjonujących. Ukazane zostanie zróżnicowanie przestrzenne poziomu przedsiębiorczości w województwie lubelskim na tle kraju i innych województw oraz jego zmiany na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Zaprezentowana zostanie również analiza zależności pomiędzy wskaźnikiem przedsiębiorczości a odległością od dużych ośrodków miejskich.

Katarzyna Jaśkowska (Narodowy Bank Polski Oddział Okręgowy w Lublinie)

Mobilność bezrobotnych mieszkańców województwa lubelskiego w świetle badań rynku pracy prowadzonych przez NBP

Celem prezentacji jest dostarczenie informacji na temat mobilności przestrzennej i zawodowej osób bezrobotnych z terenu województwa lubelskiego biorących udział w badaniach ankietowych prowadzonych przez Narodowy Bank Polski w ramach badania Rynku Pracy.

Analiza odpowiedzi osób ankietowanych jest próbą identyfikacji czynników wpływających na decyzje o podjęciu pracy za granicą, gotowość do podjęcia zatrudnienia poza miejscem zamieszkania (dojazdy do pracy) oraz gotowość do podnoszenia własnych kwalifikacji.

Badania przeprowadzono w formie wywiadu z ankietowanym i zaznaczaniu odpowiedzi przez ankietera (pracownika NBP) na formularzu ankiety.

Dr Piotr Waszak (Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Lublinie)

Obraz zmian na rynku pracy w województwie lubelskim na podstawie zasobów ZUS

Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako jednostka realizująca i nadzorująca system zabezpieczenia społecznego w Polsce gromadzi i analizuje dane dotyczące osób fizycznych (ubezpieczonych w ZUS) oraz podmiotów gospodarczych (osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą oraz spółek) w kontekście ich aktywności oraz migracji. Badania wykazują widoczne trendy związane z rozwojem gospodarczym kraju oraz poszczególnych regionów. Zmienia się liczba firm i aktywność w poszczególnych branżach. Coraz bardziej na znaczeniu zyskują duże aglomeracje. Rośnie liczba obcokrajowców zainteresowanych zatrudnieniem w Polsce lub prowadzeniem tu własnej firmy. Wyraźny jest również rosnący trend liczby Polaków wyjeżdżających do pracy za granicą.

III SESJA PLENARNA

PROCESY MIGRACYJNE I ICH KONSEKWENCJE W WYMIARZE SPOŁECZNO-EKONOMICZNYM

Georgij Chwałko (Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego Obwodu Brzeskiego)

Charakterystyka przepływów migracyjnych w obwodzie brzeskim (Особенности миграционных потоков Брестской области)

Aktywność migracyjna ludności Obwodu Brzeskiego w ciągu ostatnich kilku lat się zwiększa i jej struktura również się zmienia. Urząd Statystyczny w Brześciu w swojej prezentacji przedstawia ogólną charakterystykę przepływów migracji wewnątrzobwodowej, międzyobwodowej i międzypaństwowej, także charakteryzuje problematykę migracji zewnętrznej z Polską i państwami będącymi członkami Wspólnoty Niepodległych Państw. Szczególną uwagę poświęca się przyczynom i kierunkom migracji ludności z obszarów wiejskich.

Dorota Szałtys (Zastępca Dyrektora Departamentu Badań Demograficznych i Rynku Pracy GUS)

Imigranci na polskim rynku pracy – komplementarni czy substytucyjni?

W debacie publicznej coraz częściej pojawiają się pytania dotyczące aktualnej i przyszłej roli imigrantów na polskim rynku pracy, w szczególności w kontekście gwałtownego starzenia się polskiego społeczeństwa, rosnącej liczby osób w wieku emerytalnym oraz spadku dzietności. W ostatnich latach obserwowany jest wyraźny wzrost skali imigracji zarobkowej do Polski. W 2007 r. łączna liczba zezwoleń na pracę i oświadczeń pracodawców o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi wynosiła zaledwie 34 tys., podczas gdy w 2015 r. sięgnęła już 848 tys., co może świadczyć o wzroście atrakcyjności polskiego rynku pracy dla cudzoziemców. Zapotrzebowanie na pracę rośnie w większości branż, szczególnie silny wzrost jest odnotowywany w budownictwie i transporcie. Największy udział w liczbie udzielanych zezwoleń na pracę miało w 2015 r. zatrudnienie robotników wykwalifikowanych oraz pracowników przy pracach prostych. Relatywnie duży odsetek stanowiło także zatrudnienie cudzoziemców na stanowiskach kierowniczych, doradczych i eksperckich.

Celem prezentacji jest pokazanie skali zjawiska imigracji zarobkowej do Polski oraz próba uzyskania odpowiedzi czy polska gospodarka potrzebuje imigrantów, jaką rolę odgrywają oni na polskim rynku pracy – czy stanowią komplementarny czy też substytucyjny zasób względem pracowników rodzimych.

Głównym źródłem danych są statystyki Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Urząd do Spraw Cudzoziemców oraz Główny Urząd Statystyczny.

Iza Chmielewska, Grzegorz Dobroczek (Departament Statystyki Narodowego Banku Polski)
Nowa fala polskiej emigracji po wstąpieniu do Unii Europejskiej

Prezentacja poświęcona jest charakterystyce nowej fali polskiej emigracji po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Badanie realizowane przez Narodowy Bank Polski wskazuje na proces osiedlania się polskich migrantów za granicą. Pobyty stają się długookresowe, migranci zakładają rodziny za granicą lub je tam przenoszą, rośnie liczba nieruchomości zakupionych przez migrantów, ponadto plany dotyczące dalszego trwania migracji wskazują na jej co raz dłuższy wymiar. W dłuższym okresie konsekwencją tego może być zmniejszenie napływu środków od migrantów do Polski. Od początku wstąpienia do Unii Europejskiej do Polski trafiło ponad 200 mld PLN. Napływ tych środków był stabilny nawet w okresie kryzysu gospodarczego w Europie. Pieniądze te stanowią istotne wsparcie konsumpcji polskich gospodarstw na wsiach i w małych miejscowościach, z których w większości pochodzą migranci.

Prof. Dr hab. Piotr Szukalski (Uniwersytet Łódzki)
Masowa emigracja zagraniczna z Polski w XXI w. – konsekwencja dla polskiego rynku matrymonialnego i dla polskiego potencjału prokreacyjnego

Analizy migracji Polek i Polaków występujących po przystąpieniu Polski do UE zazwyczaj skupiają się na konsekwencjach ekonomicznych (remittances, rynek pracy). Tymczasem masowy odpływ dwudziesto- i trzydziestolatków przekłada się na zakłócenia na rynku matrymonialnym oraz na wyraźne zmniejszenie potencjału prokreacyjnego. Co więcej, podejrzewać można, iż np. regionalne zmiany wartości współczynników płodności i nowo zawieranych małżeństw w dużym stopniu kształtowały się w ostatnich kilkunastu latach pod wpływem nie tylko rzeczywistych zmian zachowań demograficznych, ale i nierejestrowanych wyjazdów, oddziałujących na wartości wykorzystywanych w mianownikach współczynników demograficznych. Celem wystąpienia jest, z jednej strony, próba wskazania tych sfer przemian demograficznych i ich mierników, które bardzo silnie zafałszowane są pod wpływem nierejestrowanych migracji, z drugiej wskazanie – na podstawie niepełnych informacji – przybliżonej skali wpływu migracji na rynek matrymonialny i potencjał reprodukcyjny.

27 września 2016 r.

I SESJA PLENARNA
WSPÓŁCZESNE PROCESY MIGRACYJNE I ICH KONSEKWENCJE W ŚWIETLE BADAŃ

Dr Elżbieta Czapka (Instytut Socjologii UMCS oraz Norwegian Center for Minority Health Research, Oslo)
Mobilność społeczna w kontekście migracji – na podstawie badań polskich migrantów w Norwegii

Migracji, czyli przemieszczaniu się w przestrzeni geograficznej, zazwyczaj towarzyszy zmiana położenia w strukturze społecznej, awans lub degradacja. Może ona przybrać formę sprzecznej mobilności klasowej (contradictory class mobility), kiedy obserwuje się wzrost statusu społecznego jednostki w społeczeństwie wysyłającym i degradację w społeczeństwie przyjmującym. Ta forma mobilności występuje często w przypadku migracji o charakterze ekonomicznym.

Norwegia stała się popularnym krajem imigracji dla Polaków po 2004 r. ze względu na duże zapotrzebowanie norweskiego rynku pracy na pracowników budowlanych. Początkowo wyjeżdżali przede wszystkim mężczyźni, a od kilku lat stopniowo wzrasta udział kobiet wśród osób migrujących.

W referacie zaprezentowane będą kwestie związane z usytuowaniem społecznym polskich migrantów w Norwegii (sytuacja zawodowa, zarobki, możliwości awansu). Przedstawione zostaną częściowe wyniki badań ilościowych i jakościowych prowadzonych w okresie od 2008 do 2015 r. wśród Polaków w Oslo.

Dr hab. Jadwiga Plewko (Instytut Socjologii KUL)

Mobilność przestrzenna migrantów poakcesyjnych z perspektywy indywidualnych doświadczeń polskich migrantów w Wielkiej Brytanii

Referat rozpatruje kwestię uwarunkowań mobilności przestrzennej za granicę polskich migrantów poakcesyjnych, zarówno osiedleńczych jak i czasowych, bazując na rezultatach socjologicznych badań jakościowych przeprowadzonych w 2015 r. na terenie Wielkiej Brytanii. Analizie poddany jest subiektywnie postrzegany przez migrantów kontekst ich decyzji dotyczących wyjazdów z Polski, cyrkulacji pomiędzy Polską a Wielką Brytanią, wyjazdów wakacyjnych, konsekwencji odwiedzin w kraju oraz ich deklaracji co do migracji powrotnych.

Głównym problemem jest próba uchwycenia – na poziomie świadomości migrantów – procesu ścierania się lub współoddziaływania na wymienione wyżej decyzje migracyjne czynników indywidualnych (np. ciekawość świata, chęć zmiany, rozwoju itp.) oraz strukturalnych – wypychających (np. bezrobocie, trudności finansowe, mieszkaniowe itp.). Kwestią poddaną analizie są także zmiany jakie postrzegają sami migranci jako skutek procesów mobilności w obrębie ich tożsamości, systemu wartości oraz planów życiowych i rodzinnych.

Dr hab. Bohdan Rożnowski, dr Dorota Bryk, dr Paweł Kot (Instytut Psychologii KUL)

Plany na przyszłość osób z Białorusi i Ukrainy studiujących w Polsce – szansa na zastępowalność pokoleń?

W sytuacji nasilonego ujemnego przyrostu naturalnego, gdy maleje liczba obywateli, drastycznie spada liczba osób w wieku produkcyjnym, w gospodarce rośnie zapotrzebowanie na ludzi młodych. Zapotrzebowanie to dotyczy również innych sfer życia społecznego.

Szansą na kompensację braków pokoleniowych jest imigracja do Polski z terenów nam bliskich kulturowo, historycznie związanych z państwem polskim w tym też repatriacja. Szczególnie atrakcyjne są dla Polski takie kraje jak Białoruś i Ukraina. Dodatkową okolicznością sprzyjającą jest duża liczba studentów studiujących w Polsce a pochodzących z tych krajów. Czy jest szansa, że studenci Ci po zakończeniu edukacji zasilą polskie społeczeństwo?

Na to pytanie próbowano znaleźć odpowiedź w badaniach terenowych studentów z krajów zza wschodniej granicy prowadzonych na Lubelskich uczelniach. Badanie było realizowane w ramach grantu „Europejski Uniwersytet Wschodni” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Projektu Erasmus+ . Badania miały charakter ilościowy – kwestionariuszowy (PAPI) (N=153) oraz jakościowy – wywiady indywidualne (N=20).

Z badań wynika, że procesy integracji w grupie studentów z Białorusi i Ukrainy przebiegają bez większych problemów. Tylko niecałe 10% badanych zamierza wrócić do swojego kraju pochodzenia. Jednak dominującą tendencją jest planowanie pracy lub dalszych studiów w krajach Unii Europejskiej, niekoniecznie w Polsce. Wymaga to podjęcia działań zachęcających do wyboru Polski jako kraju docelowego migracji.

Ks. dr Tomasz Adamczyk (Instytut Socjologii KUL)

Wartości w warunkach mobilności społecznej. Polscy emigranci w Brooklynie w świetle badań jakościowych

Socjologowie w swoich badaniach socjologicznych ukazują istnienie oraz funkcjonowanie różnych wartości. Są one czymś bardzo ważnym, bo zgodnie z nimi jednostka kształtuje własne życie. Nie ma jednej teorii satysfakcjonującej wszystkich socjologów, która udzielałaby odpowiedzi na pytanie czym są wartości, jak istnieją i funkcjonują, jaka pełnią funkcję oraz w jakich znajdują się relacjach z innymi faktami społecznymi i kulturowymi. Wartości rozpatrywane z socjologicznego punktu widzenia są postrzegane jako to to co, jest pożądane lub godne pożądania. W referacie będzie próba ukazania dynamiki przemian wartości polskich emigrantów z Brooklynu. W warunkach mobilności społecznej coraz więcej osób emigruje do innych krajów, w tym do USA. Stany Zjednoczone choć przestały być liderem napływu polskich emigrantów to jednak w dalszym ciągu ten kierunek emigracji w Polsce jest wciąż popularny.

Przedstawione w referacie analizy socjologiczne oparte są na badaniu socjologicznym jakie zostały przeprowadzone w 2016 roku. Były to badania jakościowe zrealizowane wśród 30 polskich emigrantów techniką swobodnego wywiadu. Uzyskany materiał empiryczny pozwala ukazać przemiany aksjologiczne osób badanych. Na kanwie scenariuszy przemian moralnych, których autorem jest Janusza Mariańskiego, referat ukazuje dynamikę procesu przemian aksjologicznych w warunkach mobilności społecznej.

Dr Wiesława Gierańczyk (Urząd Statystyczny w Bydgoszczy), **Dr Barbara Szyda** (Wydział Nauk o Ziemi UMK)

Migracje wewnętrzne w 2015 r. w województwie kujawsko-pomorskim ze szczególnym uwzględnieniem zasięgu oddziaływania Bydgoszczy i Torunia

Migracje są przejawem przestrzennego dostosowywania się ludności do zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych. Obserwuje się je na każdym etapie rozwoju społecznego i gospodarczego,

zarówno w układach globalnych, jak i lokalnych. Przy czym zasadniczo zasięg migracji koreluje z odległością – migracja jest tym silniejsza im mniejsza odległość. Stąd zasadniczą rolę w przepływach migracyjnych w Polsce odgrywają migracje wewnętrzne. Tak też się dzieje w województwie kujawsko-pomorskim. Migracje wewnętrzne stanowią tu ponad 90% tak napływów, jak i odpływów migracyjnych, a większość tych przepływów dokonuje się wewnątrz województwa kujawsko-pomorskiego. Stąd w artykule podjęto próbę analizy przestrzennej zjawisk migracyjnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania stolic województwa, tj. w Bydgoszczy i Toruniu. Analiza obejmie zarówno napływ, jak i odpływ ludności do i z tych miast. Takie ujęcie pozwoli uchwycić przestrzenne powiązania migracyjne stolic województwa i ich roli w kształtowaniu przepływów migracyjnych w regionie kujawsko-pomorskim. Podstawową jednostką badania będą obiekty najniższego szczebla podziału administracyjnego, tj. gminy (NTS5 z rozbiem gmin miejsko-wiejskich na część miejską i obszar wiejski).

II SESJA PLENARNA PRZESTRZENNY WYMIAR MOBILNOŚCI POLAKÓW

Prof. dr hab. Tomasz Komornicki (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN)

Dostępność transportowa a mobilność ludności

Okres po roku 2004 to lata, w których w Polsce zbiegły się intensywne przemiany demograficzne (w tym wzrost natężenia migracji) oraz nie mające wcześniej precedensu inwestycje transportowe, a w ślad za tym poprawa dostępności przestrzennej. Pomiędzy obydwoma procesami zachodzą, często pomijane, współzależności. Celem prezentowanego opracowania była ich identyfikacja oraz próba odpowiedzi na pytania związane z kierunkiem i konsekwencjami wzajemnych oddziaływań.

Najlepszą syntetyczną miarą zmian sytuacji transportowej jest dostępność potencjałowa odzwierciedlająca sumę relacji danej jednostki z innymi jednostkami w badanym zbiorze, przy jednoczesnym założeniu, że waga tych relacji rośnie wraz z atrakcyjnością (wielkością) jednostki docelowej, a maleje wraz z odległością geograficzną. Tak rozumiana dostępność (zwłaszcza w transporcie pasażerskim) jest już w założeniu pochodną rozmieszczenia ludności. Ruchy migracyjne mogą zatem dostępność zmieniać nawet jeżeli nie realizuje się żadnych inwestycji transportowych. Taka sytuacja miała w Polsce miejsce przed rokiem 2004, kiedy większość przedsięwzięć drogowych była jeszcze w przygotowaniu, a zmiany demograficzne już miały miejsce. Wraz z intensyfikacją działań inwestycyjnych komponent transportowy zaczął być decydujący dla zmian dostępności. Inwestycje transportowe stały się na niektórych obszarach niwelatorem negatywnych tendencji demograficznych. Niezależnie od wymienionych współzależności toczy się szersza dyskusja o wpływie inwestycji transportowych na rozwój. Ścierają się poglądy związane z oceną efektywności powstawania nowych tras zwłaszcza na terenach peryferyjnych. Korzystając ze wskaźników dostępności możliwa jest prawidłowa ewaluacja poszczególnych działań. W tym kontekście w opracowaniu podjęta została próba odpowiedzi na pytania:

- Czy poprawa dostępności przyczynia się do rozwoju, czy też przeciwnie może sprzyjać wypłukiwaniu zasobów, innymi słowy czy podnosi ona atrakcyjność obszarów hamując odpływ migracyjny, czy też przeciwnie odpływ taki ułatwia?
- Czy poprawa dostępności może zwiększyć zasięg stref dojazdów do pracy i tym samym działać mitygująco względem migracji do dużych i średnich ośrodków?

- Czy poprawa dostępności sprzyja intensyfikacji suburbanizacji?

Do odpowiedzi na tak postawione pytania wykorzystana została analiza kartograficzna, w tym wyniki projektów realizowanych na potrzeby obecnego Ministerstwa Rozwoju, a także wyniki kilku projektów finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki.

Dr Jacek Kowalewski, Sylwia Filas-Przybył, Dorota Stachowiak (Urząd Statystyczny w Poznaniu)

Wykorzystanie danych zawartych w źródłach administracyjnych do analizy i prezentacji mobilności przestrzennej ludności

Informacje o mobilności przestrzennej (geograficznej) ludności są bardzo przydatne w pracach związanych z delimitacją przestrzeni społeczno-ekonomicznej, a w połączeniu z innymi danymi są niezbędne w charakterystyce „określonych obszarów” i badaniu powiązań między nimi.

Oferta informacyjna statystyki publicznej w zakresie statystyki miejskiej winna zapewnić informacje pozwalające zarówno na badanie związku np. miasta z jego otoczeniem, jak również wewnętrznego zróżnicowania miasta. W referacie zostaną przedstawione wyniki prac przeprowadzonych w Ośrodku Statystyki Miast, mające na celu zwiększenie oferty informacyjnej statystyki publicznej poprzez wykorzystanie danych zawartych w źródłach administracyjnych.

Poszerzenie oferty informacyjnej dotyczy zarówno pozyskania nowych zmiennych (*dojazdy do pracy*), jak i możliwości ich prezentacji na niższych, niż w granicach administracyjnych, poziomach agregacji przestrzennej (*migracje wewnątrzmijskie*).

Andrzej Matacz (Z-ca Dyrektora Urzędu Statystycznego w Lublinie)

Rynek nieruchomości w kontekście mobilności ludności

Cechą charakterystyczną społeczeństwa polskiego do wczesnych lat 90. XX w. była - podkreślana w różnych kontekstach - niska skłonność do zmian. Szczególnie dotyczyło to zmian trwałych i zasadniczych, jak zmiana miejsca zamieszkania czy miejsca pracy; często brak pracy i środków do życia nie były wystarczająco silnym bodźcem, by skłonić liczne rzesze do poszukiwania lepszych warunków życia w innym regionie kraju. Czynnikiem mocno zakorzeniającym, szczególnie w sytuacji chronicznych niedoborów mieszkaniowych było własne lokum, często jedyny istotny zasób, jaki posiadał obywatel.

Wydarzenia polityczne, ekonomiczne i społeczne pierwszej dekady XX w. przyniosły istotne zmiany w tym zakresie. Na początku drugiej dekady XX w. szacowany statystyczny niedobór mieszkań w Polsce został zlikwidowany, co jednak nie oznacza, że zasób mieszkaniowy przestał być czynnikiem ograniczającym mobilność przestrzenną Polaków. Zagadnieniem, które nabiera znaczenia jest bowiem kwestia dostępności mieszkań, szczególnie dla osób o średnich i niskich dochodach. Rynek nieruchomości, a szczególnie jego segment lokali mieszkalnych nadal wywiera istotny wpływ na przepływy ludności, poza rynkiem pracy jest dziś kluczowym warunkiem przezwyciężenia niekorzystnych tendencji demograficznych. Ze względu na możliwość oddziaływania, jak również politykę w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju interwencja państwa i działania na rzecz zapewnienia podstawowych potrzeb mieszkaniowych społeczeństwa koncentrują się na miastach jako kluczowych centrach kreowania rozwoju gospodarczego.

Celem niniejszego wystąpienia jest identyfikacja powiązań oraz wskazanie wzajemnych oddziaływań pomiędzy rynkiem nieruchomości mieszkaniowych w głównych miastach Polski, a skłonnością Polaków do zmiany miejsca zamieszkania.

Dr Monika Wesołowska (Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS)

Regres demograficzny i jego konsekwencje dla obszarów wiejskich w Polsce

Osiedla wiejskie są strukturami dynamicznymi, podlegającymi zmianom, głównie pod wpływem czynników egzogenicznych kształtujących warunki ich rozwoju i przekształceń funkcjonalnych. W wielu wsiach polskich na terenach pozaaglomeracyjnych obserwuje się zmniejszanie zaludnienia, które niesie ze sobą następstwa w przestrzeni wiejskiej. Konsekwencje regresu demograficznego są różnorakie. W wyniku znaczącej skali migracji, zaawansowanych procesów starzenia, dochodzi do przyrostu pustostanów w zabudowie czy likwidacji infrastruktury społecznej (szkół, przedszkoli, ośrodków zdrowia).

Z reguły regres demograficzny ma wydźwięk negatywny, niemniej w niektórych przypadkach może prowadzić do pozytywnych zmian, np. spadek liczby ludności we wsi skutkuje poprawą rozłogu wiejskiego w warunkach rozdrobnionego, rozproszonego rolnictwa (scalenia gruntów).

W najbliższych latach wiele z wsi depopulacyjnych zmieni swoje oblicze.

W zależności od jakości środowiska przyrodniczego i dostępności komunikacyjnej dojdzie w nich do rozwoju innych funkcji, m.in. rezydencjalno-rekreacyjnej. Jednak spora część wsi w wyniku depopulacji może całkowicie zaniknąć.

Agnieszka Nocko (Urząd Statystyczny w Lublinie)

Natężenie migracji i budownictwa mieszkaniowego w gminach otaczających miasta wojewódzkie

Procesy urbanizacyjne są przedmiotem zainteresowania przedstawicieli wielu środowisk. Przebieg tych procesów ma charakter złożony i dynamiczny. Jedną z faz procesów urbanizacyjnych jest suburbanizacja, kiedy to następuje szybki rozwój przestrzenny aglomeracji, któremu w aspekcie zmian demograficznych towarzyszy zmniejszanie się liczby ludności w mieście centralnym, a jednocześnie wyraźny jej wzrost na terenach je otaczających.

W skali Polski suburbanizacja dotyczy, w szczególności głównych ośrodków miejskich kraju, do których niewątpliwie należy zaliczyć stolice województw. Zasięg i nasilenie zjawisk związanych z tym procesem jest zróżnicowany dla poszczególnych miast wojewódzkich. Do przejawów zachodzących zmian zaliczane są między innymi rozwój budownictwa mieszkaniowego oraz przenoszenie się ludności na tereny podmiejskie. Siła obydwu tych zjawisk jest zależna od siebie. Przyrost liczby mieszkań powstających w strefach podmiejskich jest jednym z najważniejszych mierników natężenia tego procesu.

W prezentacji podjęto próbę identyfikacji obszarów o największym natężeniu budownictwa mieszkaniowego i migracji w otoczeniu miast wojewódzkich. Analiza została przeprowadzona dla wszystkich miast wojewódzkich w oparciu o dane z lat 2006-2015, dotyczące głównie efektów rzeczowych budownictwa mieszkaniowego oraz migracji wewnętrznych.

Prof. dr hab. Andrzej Miszczuk (EUROREG, Uniwersytet Warszawski)

Powiązania transgraniczne o charakterze społecznym i instytucjonalnym na pograniczu polsko-ukraińskim

Celem prezentacji jest ukazanie ruchu granicznego, migracji pracowniczych (zarówno w oparciu o zezwolenia na pracę jak i oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom) oraz migracji studenckich na pograniczu polsko-ukraińskim, obejmującym województwa: lubelskie i podkarpackie oraz obwody: wołyński i lwowski. Dysproporcje rozwojowe, powstałe w wyniku długotrwałego procesu

historycznego, powodują, że polska część pogranicza ma charakter napływowy, a ukraińska – odpływowy.

Ostatnim elementem rozważań są powiązania pomiędzy partnerami instytucjonalnymi polskimi i ukraińskimi, czemu szczególnie sprzyjała realizacja Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.

Dr Marek Cierpiat-Wolan (Dyrektor Urzędu Statystycznego w Rzeszowie)

Dynamiczne przemieszczenia ludności na obszarach transgranicznych Polski i Ukrainy a rozwój społeczno-gospodarczy

Masowe przemieszczanie się ludności, które budzi w ostatnim czasie tak wiele obaw, szczególnie w Europie, wymaga ciągłego monitorowania i systematycznych badań. Migracje, zwłaszcza w krajach w trakcie i po transformacjach ustrojowych, wpływają w istotny sposób na procesy rozwoju społeczno-gospodarczego. W tym kontekście, szczególną rolę odgrywają obszary przygraniczne, które podlegają silnym wpływom transgranicznym ze względu na asymetrie potencjałów. Dzięki temu możemy tutaj zaobserwować większą koncentrację i intensywność zjawisk społeczno-gospodarczych.

Celem artykułu jest przedstawienie wpływu migracji na procesy rozwoju obszarów transgranicznych Polski i Ukrainy, ze szczególnym uwzględnieniem scenariuszy prognoz dotyczących struktury ludności i rynku pracy dla Podkarpacia i Lubelszczyzny. Ponadto dokonana zostanie analiza oddziaływania migracji na jakość życia na obszarze transgranicznym Polski i Ukrainy. Złożoność procesów rozwojowych jednostek przestrzennych ujawnia bowiem potrzebę rozwijania badań uwzględniających zarówno obiektywne i subiektywne charakterystyki dotyczące tych obszarów.